

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

(ΕΦΡΑΒΕΥΘΝ ΥΠΟ ΤΗΣ ΛΚΛΙΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ)

ΤΟΜΟΣ ΕΞΗΚΟΣΤΟΣ ΗΜΙΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΗΟΙΣ ΜΗΝΑ Δ. ΜΥΡΤΙΔΟΥ
1961

Ε.Υ.Δ.Π.Σ.Κ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΑΛΑΙΟΓΡΑΦΙΚΑ
ΟΙ ΚΩΔΙΚΕΣ ΑΛΕΞ. ΚΟΛΥΒΑ

Οι κώδικες της συλλογῆς 'Αλ. Κολυβᾶ ἀποκείμενοι μέχρι τοῦδε ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Μουσείῳ Διον. Δοθέόδου περιγράφησαν, ως γνωστόν, ὑπὸ τοῦ Σπ. Λάμπρου¹.

Πρόσφατοι ἐπισκέψιμοι μους ἐν τῷ ὡς ἄνω Μουσείῳ, τῇ προσκλήσει τῶν κληρονόμων Διον. Λοβέρδου, μοὶ ἐπέτρεψαν τὸν ἔλεγχον τῆς παρούσης καταστάσεως τῶν κωδίκων τούτων.

Κατωθερω ἐκτίθενται γενικαὶ παρατηρήσεις ἀφορῶσαι τὸ μὲν εἰς τὴν νῦν κατάστασιν τὸ δὲ εἰς τὸ περιεχόμενον ἢ τὴν ὑπὸ τοῦ Σπ. Λάμπρου γενομένην περιγραφὴν τῶν κωδίκων.

*Ἐκ τῶν 239 ἥριθμημένων καὶ περιγεγραμμένων ὑπὸ τοῦ Σπ. Λάμπρου κωδίκων ἔχονν ἀπολεσθῆ ὁι ὅπεραί αὐτοῖς παρατηρήσαντος τὸν περιεχόμενον τῶν κωδίκων τούτων.
1. Σπ. Λάμπρος, Κατάλογος τῶν κωδίκων τῶν ἐν Ἀθήναις βιβλιοθηκῶν πλήν τῆς 'Εθνικῆς. Γ' Κώδικες τῆς βιβλιοθήκης 'Αλεξίου Κολυβᾶ, «Νέος 'Ελληνομνήματον» ΙΑ' (1914), σ. 471 - 487, ΙΒ' (1915), σ. 105 - 112, 231 - 240, 358 - 369, ΙΓ' (1916), σ. 120 - 129, 252 - 259, 350 - 358, 459 - 471, ΙΔ' (1917), σ. 98 - 107, 389 - 398, ΙΕ' (1921), σ. 81 - 93, 272 - 289, 417 - 422, ΙΣ' (1922), σ. 107 - 199, 326 - 337, 465 - 471.

2. Σπ. Λάμπρος, Κατάλογος..., ἐνθεωρήσει, ΙΑ' (1914), σ. 471.
3. "Ενθεωρήσει", σ. 471 - 472.
4. "Ενθεωρήσει", σ. 472.
5. "Ενθεωρήσει", σ. 472 - 473.
6. "Ενθεωρήσει", σ. 474 - 476.
7. "Ενθεωρήσει", σ. 477 - 478.
8. "Ενθεωρήσει", ΙΒ' (1915), σ. 233.
9. "Ενθεωρήσει", ΙΓ' (1916), σ. 122.
10. "Ενθεωρήσει", σ. 252 - 253.
11. "Ενθεωρήσει", σ. 465 - 466.
12. "Ενθεωρήσει", ΙΔ' (1917), σ. 102 - 103.
13. "Ενθεωρήσει", σ. 389.

183 (XVIII αλ., φ. 10)¹, 219 (XVIII αλ., φ. 106)². Οι κώδικες 5 (XVI αλ., φ. 82)³ και 12 (XVII αλ., φ. 195)⁴ φέρονται όπ' αριθμητούς 9 και 26 μεταξύ τῶν κωδίκων τῆς ἐν Κηφισιᾳ Βιβλιοθήκης Σπυρ. Λοβέρδου⁵.

Κῶδις 11 (XVIII αλ., φ. 302)⁶. Στάχωσις διὰ ναστοῦ χάρτου (καὶ οὐχὶ « διὰ ἔύλου ») περιβεβλημένου διὰ βύρσης.

Κῶδις 29 (XVII αλ., φ. 184)⁷. Σφέζονται φύλλα ἡριθμημένα 183⁸.

Κῶδις 42 (XVII αλ., φ. 256)⁹. Ἡ ἀναγραφομένη ἐνθύμησις « 1837 ἀπολίθου... » φέρεται ἐν φύλλῳ 256ν.

Κῶδις 46 (XVIII αλ., φ. 313)¹⁰. Ἐν τῇ ἁνω φά τοῦ φύλλου 1r εἶναι ἀναγγεγραμμένον : « Τριάς ἡγεμῶν εἰῆς τῷδε τῷ πόνῳ | Ἰησοῦ μου φάτιξε με καὶ προηγοῦ τοῦ ἔργου ».

Κῶδις 47 (XIX αλ., φ. 88)¹¹. Ἡ τετάρτη ἐνότης τῶν περιεχομένων (« Τόμος συνοδικὸς Β' ») ἀρχεται ἀπὸ τοῦ φύλλου 77r.

Κῶδις 48 (XIX αλ., φ. 296)¹². Τὸ σημείωμα τοῦ βιβλιογράφου Δ. Ι. Μπερσῆ φέρεται ἐν φύλλῳ 295r.

Κῶδις 49 (XVIII αλ., φ. 92)¹³. Ἡ « Ἐκθεσις τοῦ ἀδελφοῦ Ρεκάρδου... » ἀρχεται ἀπὸ τοῦ φύλλου 7r (οὐχὶ 1r).

Κῶδις 71 (XV αλ., φ. 25)¹⁴. Πράγματι δὲ κώδικι φέρεται φύλλα ἡριθμημένα 26, ἐξ ὧν τὸ τελευταῖον λευκόν.

1. "Ἐνθ' ἀν., ΙΕ' (1921), σ. 419 - 420. Τοῦ κώδικος τούτου σφέζεται μόνον τὸ ἐκ ναστοῦ χάρτου (« νεωτάτης σταχώσεως ») περικάλυμμα.

2. "Ἐνθ' ἀν., ΙΣ' (1922), σ. 334.

3. "Ἐνθ' ἀν., ΙΑ' (1914), σ. 473.

4. "Ἐνθ' ἀν., σ. 480.

5. Ιδ. Φ. Κ. Μπερσῆ, Κατάλογος ἑλληνικῶν χειρογράφων κωδίκων Βιβλιοθήκης Σπ. Λοβέρδου. 'Αθῆναι 1961, σ. 9 - 10, 20.

6. Σπ. Λάμπρος, Κατάλογος..., ἐνθ' ἀν., ΙΑ' (1914), σ. 479.

7. "Ἐνθ' ἀν., ΙΒ' (1915), σ. 231.

8. Ισως ἐκ παραδρομῆς ἀναγράφεται ἀριθμὸς φύλλων 184, καθ' ὅσον ἐν τῇ περιγραφῇ σημαιοῦται μὲν ὅτι τὸ φ. 183 εἶναι λευκόν, οὐδὲν δὲ περὶ τοῦ φ. 184 ἀναφέρεται.

9. "Ἐνθ' ἀν., σ. 358.

10. "Ἐνθ' ἀν., σ. 360.

11. "Ἐνθ' ἀν., σ. 360 - 361.

12. "Ἐνθ' ἀν., σ. 362 - 365.

13. "Ἐνθ' ἀν., σ. 365.

14. "Ἐνθ' ἀν., ΙΓ' (1916), σ. 253 - 254.

Κώδιξ 86 (XVII αλ., φ. 168)¹. Τὸ κείμενον τοῦ ψαλτηρίου δοχεται ἀπὸ τοῦ φύλλου 3r, ἐνθα δὲ τέλος: « Δαβὶδ προφήτου καὶ βασιλέως μέλος ». Ἐν φύλλῳ 167v τὸ ἐπόμενον σημείωμα, διερηφθῆ κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ κῶδικος: « Τῷ παρ(δυ) ψαλτήριον διελειθεῖται ἐνμιῇ τῇ λάντρουφιον εἰς τασ σ' εἰς δόξαν θ(εο)ῦ: | ἐκχειρός ἔμοῦ τοῦτα πειναῖ τιμοθέου τάχατες καὶ ἴ(ε)ρομονάχου ἐκ κῶμεις οἴλμου· δὲ νίσ τοῦ παγάκουμι | καὶ οἱ ἀναγηρόκονταις εὐχεοθαι διπερεμον· καὶ δὲ αμαθεῖς ὅποι εἶμαι ἐάν δεῖται καὶ τῆποτάσ | σφαλτόν. συγχωράτε με διάτον | κ(ύρι)ον. ἐπὶ ἔτους ,αχές' Ἰνδικτιῶνος β' | ἀρχιεραιτένοντας, κὺρος ἀθανάσιος ».

Κώδιξ 88 (XVI αλ.)². Ο κῶδιξ φέρει φύλλα ἡριθμημένα 338 (οὐχ 33).

Κώδιξ 115 (XIX αλ., φ. 34)³. Κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Σπ. Λαζαρίου, ή « Διήγησις περὶ Πρεβέτης, Σουλίου καὶ Πάργας », « πραγματεύεται ἰδίως τὰ τῶν χρόνων τοῦ Ἀλῆ παστᾶ καὶ περιέχει ἀξιόλογα ἔγγραφα ». Πρόκειται περὶ τοῦ ἕογου τοῦ Χρ. Περραιβοῦ « Ἰστορία Σουλίου καὶ Πάργας », διερηφάλφ χειρογράφῳ δοχεται ἀπὸ τῶν λέξεων « ταὶ μανολίδι τὸ εὖρον πηγῶν χιλίων... »⁴.

Κώδιξ 123 (XVIII αλ., φ. 69)⁵. Τὰ φύλλα 60r - 69v εἶναι λευκά.

Κώδιξ 132 (XV αλ., φ. 519)⁶. Τὸ τελευταῖον φύλλον ἔξεπεσεν.

Κώδιξ 133 (XVII αλ., φ. 275)⁷. Ο κῶδιξ εἶναι τοῦ XVIII αλ., τὸ ἔβδομον δὲ τμῆμα αὐτοῦ περιέχει τὰ ἑξῆς:

A' Ἐπιστολαὶ (φ. 262r - 271v).

α) *(Πέτρου Λέκκη)*. « Κυρίῳ Εὐγενίῳ διδασκάλῳ τοῦ ἐν τῷ δρει τοῦ Ἀθωνος σχολείου καὶ τοῦ θαίου λόγου ιεροκήρυκος [25 Απριλ. 1760]

Ιnc.: *Ἀγκαλὰ καὶ εἶμαι ἀγνώριστος εἰς δοσό...

1. "Ἐνθ' ἀν., σ. 351 - 352. Ο κῶδιξ οὗτος ἀποτελεῖ ἀντικείμενον εἰδικῆς ἐργασίας μου προσεχῆς δημοσιευθησομένης.

2. "Ἐνθ' ἀν., ΙΓ' (1916), σ. 353.

3. "Ἐνθ' ἀν., ΙΔ' (1917), σ. 94.

4. "Id. « Ἰστορία Σουλίου καὶ Πάργας, περιέχουσα τὴν χρονολογίαν καὶ τοὺς ἡρωικοὺς αὐτῶν πολέμους, ἔξαιρέτως τοὺς τῶν Σουλιωτῶν μετά τοῦ Ἀλῆ Πασιᾶ, Ἡγεμόνος τῆς Ἑλλάδος. Συγγραφεῖσα παρὰ BYK ΨΕΗ ΛΛ ΑΩΚΑ ». Τόμος πρώτος. Ἐν Βενετίᾳ... 1815, σελ. 4 (« Ἰστορία τοῦ Σουλίου », κεφ. Α').

5. Σπ. Λάζαρος, Κατάλογος..., ἐνθ' ἀν., ΙΔ' (1917), σ. 101 - 102.

6. "Ἐνθ' ἀν., σ. 390.

7. "Ἐνθ' ἀν., σ. 390.

β') «A Monsieur Le Clerc chez Mr Boes Docteur en medicine... Amsterdam»

Inc. : Εἰς τὸ ζῆτημα τὸ δποῖον ἀνέψυ μεταξὺ ἐμοῦ...

γ') «Τῷ ἐκλαμπροτάτῳ κυρίῳ κυρίῳ Δημητρίῳ Νοβογροδηνσίῳ ἀρχιεπισκόπῳ»

Inc. : Συγγράφων ἔγω ποδ τριῶν που ἔγιαντῶν...

δ') [Άνωνύμῳ]

Inc. : Βγὼ δὲ δύναμαι ἀρκετὰ νὰ εὐχαριστήσω τὸν Θεόν...

Β' (φ. 272r) : «Ομολογία τῆς πίστεως Πέτρου Λέ Κλέρκου». Έν τέλει (φ. 274r) : «Γέγονεν ἐν Ἀμστελοδάμῳ φευροναρίου β' καὶ τὴν ἡμέραν τῆς ὑπαπαντῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ 1759. Πέτρος λέ Κλέρκ υποδιάκονος τῆς Ἐκκλησίας δὲ φουέν».

Κώδιξ 137 (XIX αι., φ. 148)¹. «Ἐν φύλῳ διὰ φέρεται» «Διὰ γειρᾶς ἀθανασίου ἱερομονάχου | ἐκ τοῦ πρωτοτύπου | ἐν Κωνσταντινούπολει | 1817 κατὰ μῆτρα Ἀπρίλλιον».

Κώδιξ 145 (XVIII αι.)². «Ο κώδιξ ἔχει 172 ἡριθμημένα φύλλα (καὶ οὐχὶ 162), τοῦ τελευταίου ὄντος λευκοῦ.

Κώδιξ 160 (XVI αι., φ. 427)³. Οἱ «Ἄργοι Ἰωάννου Χρυσοστόμου» δροχονται ἀπὸ τοῦ φύλλου δι (καὶ οὐχὶ 1r).

Κώδιξ 163 (XIV αι., φ. 321)⁴. Τὸ πρῶτον φύλλον τοῦ κώδικος ἔχεπεσεν.

Κώδιξ 174 (XVII αι., φ. 325)⁵. Κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Σπ. Λάμπρου, τὸ α' μέρος τοῦ κώδικος (φ. 1r-55v) περιέχει τὸ ἔργον «Βιβλίον ὁραιότατον περιέχον στίχους πολιτικοὺς καταπολλὰ ψυχωφελεῖς εἰς τὴν ὑπερφαγίαν Θεοτόκον... καὶ διεραδιάφορα πρὸς ψυχικὴν ὀψέλειαν χοίζοντα. Γράφονται παρὰ ἱερομονάχου Ἰωσῆφ Βαρτζάγγη ἀχεῖς' Φεβρουαρίου κα'». Συγγραφεὺς εἶναι δ ὁπδ τοῦ N. Κατραμῆ⁶, μεταξὺ τῶν λογίων τοῦ ΙΣ'-ΙΖ' αἰῶνος μημονευόμενος Ἰωσῆφ Βάρτσελης ή Μπάρτζελης⁷.

1. «Ἐνθ'» ἀν., σ. 393.

2. «Ἐνθ'» ἀν., IE' (1921), σ. 83.

3. «Ἐνθ'» ἀν., σ. 272 - 275.

4. «Ἐνθ'» ἀν., σ. 277 - 278.

5. «Ἐνθ'» ἀν., σ. 287 - 288.

6. N. Κατραμῆ, Φιλολογικά Ἀνάλεκτα Ζακύνθου. Ἐν Ζακύνθῳ 1880, σ. 337 - 341, ἔνθα καὶ ἀποσπάσματα στίχων ἐκ τοῦ κώδικος.

7. Περὶ τῶν ἐν λόγῳ ποιήσεων τοῦ Ζακύνθου τούτου λογίου ἐτοιμάζει εἰδικὴν ἐργασίαν.

Κῶδις 175 (XVIII αι., φ. 141)¹. Τὸ κείμενον («Νέον γέμιμον πλουσιώτατον...») δοχεται ἀπό τοῦ φύλλου 16r.

Κῶδις 217 (XVII αι., φ. 50)². Τὸ τελευταῖον φύλλον τοῦ κώδικος ἔξπεσεν.

Κῶδις 218 (XVIII αι., φ. 176)³. Ἐν τῷ τίτλῳ, μετά τὴν λέξιν Φραγκίσκον, γὰ προστεθῆ Φιλοθέου («Φραγκίσκου Φιλοθέου Προσαλέντου | Δεκατρεῖς ἐκκλησιαστικοὶ λόγοι...»)⁴.

Κῶδις 228 (XVIII αι.)⁵. Ο κώδικις περιλαμβάνει πράγματι φύλλα ἡριθμημένα 51-91 (οὐχὶ 51-29). Ισως είχεν 92. Τὸ τελευταῖον ỿμας ἔξπεσεν καὶ τὸ ὅπ' ἀρ. 91 εἶναι μάνικον ἐφθαρμένον.

Κῶδις 234 (XIX αι., φ. 9)⁶. Σώζονται νῦν μόνον τὰ φύλλα 5-6 καὶ 7 (λευκόν), τμήματα δὲ μόνον τοῦ περικαλύμματος⁷.

¹ Ενδιαφέρει ίσως νὰ σημειωθω ἐνταῦθα ὅτι ἐν τῷ Μουσείῳ Διον. Λοβέρδου εὑροῦται καὶ ἴκανδς ἀριθμὸς χειρογράφων κωδίκων τῆς ἀτομικῆς συλλογῆς τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ Μουσείου. Κατάλογον τῶν κωδίκων τούτων θὰ δημοσιεύσω εἰς τὸ δεύτερον μέρος ἀγγελίας ἡδη ἐργασίας μου⁸, συστηματικῆς περιγραφῆς ἑλληνικῶν χειρογράφων κωδίκων, δοσοὶ ἀγνωστοὶ μέχρι σήμερον διασώζονται εἰς ιδιωτικᾶς ἐν Ἑλλάδι βιβλιοθήκας.

ΦΑΙΔΩΝ Κ. ΜΠΟΥΜΠΟΥΛΙΔΗΣ

1. Σπ. Λάμπρος, Κατάλογος..., ἐνθ' ἀν., ΙΣ' (1921), σ. 288-289.
2. "Ἐνθ' ἀν., ΙΣ' (1922), σ. 334.

3. "Ἐνθ' ἀν., σ. 334.

4. Περὶ τοῦ ἀνδρὸς ἵδ. Φραγκίσκον Προσσαλέντον, τοῦ Κερκυραίου, «Ο Λίρετικὸς διδάσκαλος ὃπο τοῦ 'Ορθοδόξου μαθητοῦ ἀλεγχόμενος... Σπουδῇ ἐπιμελείᾳ τε καὶ δαπάνῃ τοῦ ἐν 'Ιεροδιακόνοις ταπεινοῦ —. Νῦν δὲ τὸ δεύτερον ἔκδοθὲν ὃπο Π. Λάμπρου, προσθήκῃ τῆς τοῦ συγγραφέως βιογραφίας ὃπο Λ. Μουστοξόδου, 'Αθήνησι 1862, σελ. ζ'-ιδ'.

5. Σπ. Λάμπρος, Κατάλογος..., ἐνθ' ἀν., ΙΣ' (1922), σ. 466.
6. "Ἐνθ' ἀν., σ. 468-469.

7. 'Ο κώδικις οὗτος ἔγένετο παλαιότερον ἀντικείμενον εἰδικῆς ἐργασίας μου. "Id. Φ. Κ. Μπουμπούλιδον, "Επτανησιακὰ στιχουργήματα ἐξ ἀνεξότου κωδίκος, «Ἐπτετηρίς Μεσαιωνικοῦ 'Αρχείου» ('Ακαδημίας Αθηνῶν), Σ' (1956), σ. 59-71.

8. "Id. Φ. Κ. Μπουμπούλιδον, Κατάλογος ἑλληνικῶν χειρογράφων κωδίκων Βιβλιοθήκης Σπ. Λοβέρδου, ἐνθ' ἀν., σ. 5.